

Austatud konverentsist osavõtjad. Mul on au ja hea meel teiega jagada mõtteid tänase üldteema „Veebikäitumise piiramatult vabadus vs riskid“ raames. Küllap on võimalik antud teemat käsitleda erinevaid isiklikke arvumusi või praktikast tulenevaid tähelepanekuid kasutada, mis kinnitavad, et meediaga seonduvaid küsimusi laiemas ja veebikäitumist kitsamas kontekstis võib analüüsida mitmest aspektist vaadatuna.

Mulle on tehtud ettepanek nendel küsimustel peatuda rõhutades eetilise-moraalset külge. Aeg piirab sõnade valikut ja ette vabandades pean tunnustama, et minu ettekanne võib jääda pealiskaudseks ja üldsõnaliseks.

Tinglikult võiks minu mõtteid pealkirjastada „**Sõna on vägi**“.

Õhtumaise tsivilisatsiooni vaimsus, maailmamõistmine, väärtushinnangud ja õigussuhted lähtuvad oma põhijoontes kristlikust religioonist. Kirik on jätkuvalt selle filosoofilise maailmatunnetuse kandja ja arendaja. Pühakirja tekst, selle teoloogiline ja sotsiaalne lahtimõttestamine on kujundanud ja kujundab ka tänasele ühiskonnale olulisi mõisteid nagu vabadus, vastutus, õiglus, armastus, solidaarsus.

Kristluse filosoofilised üldprintsüübid inimese ja ühiskonna mõistmisel lähtuvad eeldusest, et inimesed on loodud vabadeks, võrdseteks, loovateks ja vastutavateks. Ühiskonna, riigi ja poliitika ülesandeks on vajalike tingimuste loomine inimese eneseteostuseks – täiuslikkuse saavutamiseks.

Õigus inimese vabaks arenguks ei sõltu tema soost, rahvusest ega ühiskondlikust positsioonist. Vabadus on võõrandamatu nagu vastutuski. Üksikisiku vabaduse piirid on määratud vastutusega absoluutse täiuslikkuse, kosmilise printsüübi ja kaasinimese ees.

Vabadus ei tähenda kõikelubatavust ega hõlma üksnes õigusi, vaid ka kohustusi ja vastutust. Vabaduse sügavam, vaimne sisu seisneb vabanemisest kurjusest, vihkamisest, egoismist. Ühiskonda tervendav lepitus ja andeksandmine lähtub inimese ajalikkuse, ebatäiuslikkuse, piiratuse ja patuse tunnetamisest. See tunnetus kaitseb meid absolutistlike õpetuste ja totalitaarsete poliitiliste kontseptsioonide eest ning aktualiseerib kristlikku armastusekäsku.

Piibellikult mõttes seisneb kultuur selles, et inimene on pandud talle usaldatud aeda harima ja hoidma. Meile antud füüsilist ja vaimset eluruumi peame kasutama mõttekalt ja pärandama seda järgmistele põlvvedele elamisväärses keskkonnaks.

Kirik kui vaimsete ja kõlbeliste väärtuste kandja on osa meie eluruumist. Sellised väärtused, mis võimaldavad tasakaalustatud ning turvalisi inimsuhteid, ei teki üleöö. Nad ei ole hetkekokkulepete vili. Ka religioossed moraaliprintsiibid on ajas muutuvad, erinevates kultuuripiirkondades erineva rõhuasetuse ja suundumusega. Kuigi moraaliteemad on vaid kiriku üks olulisemaid väljendusvorme, ei ole see ainukene kiriku tunnus. Ühekülgne on ka arvamine, et ajatu sõnumi kuulutajad on vaid moraalijüngrid ning jutlustajad kitsarinnalised epistlilugejad. Nii võib jääda märkamatuks kristlikud väärtused, mis on seotud kultuuri ilmingutega muusikas, kunstis, kirjanduses, arhitektuuris. Rääkimata pühaduse ja sakraalsuse, müstilise ja vagaduse põhielementidest, mis kannab nii individuaalset kui kollegiaalset elu. Ilma nende elementide tundmata ja nende kasutamata ei suudeta mõista kõlbelisi väärtusi ja võidakse anda hinnang vaid lühiajaliste väljakujunenud arusaamiste kohta. See aga on sageli väär või ühekülgne. Seetõttu ka informatsioon kirikust ja religioosne terminoloogia meedia väljaannetes on pehmelt väljendades „hägune“. Selle väite kinnituseks ilmus 27. jaanuari Postimehes Pirita kloostri vaimuliku Vello Salo artikkel „Paavstist ja holokaustist selges eesti keeles“, kus ta tõdeb: „Andkem „tõlkijale“ andeks, ent küsigem: kas poleks aeg, et ajakirjanikud tutvuksid maailma vanima ja suurima kiriku põhilise terminoloogiaga?“ Nimelt täpsustab isa Vello uudisteportaal Delfi teadet „Paavst lubas holokausti eitajad taas kogudusse“, et katoliku kirik ei tunne kogudusest väljaheitmist. Seega on informatsioon väär.

Eesti ühiskonna kriminogeensus ja moraalne lõtvus ei ole üksnes majandusliku ja sotsiaalse, vaid just usulise mahajäämuse küsimus.

Siiani kardetakse religiooniõpetust nagu saatan risti ja seostatakse seda „ajupesuga“, tegemata vahet hariduse ja usu vahel. Kool on kohustatud andma teadmisi ja riik peab looma tingimused igakülgse hariduse saamiseks. Kiriku ülesandeks on religioossete vahenditega usku kinnitada ja sakramentaalse pühitsusega armastust kasvatada. Seega on kooli ja kiriku funktsioonid erinevad, kuigi ajalooliselt on mitmeidki kokkupuute aspekte.

Moraali ja kõlbluse normid ei ole isiklikud ega tulene vaid individuaalsest subjektiivsest määrast. Võrdleksin seda piirangutega liikluses. Liiklusmärgid on suunavad, hoiatavad ja keelavad. Neid ei tohi mõista inimõiguste piiramisena vaid sujuva ja ohutu liikluse tagamisena. Mida me aga näeme tänavapildis? Suunatule näitamine on mõnegi liikleja meelest tähtsusetu, millega ta tegelikult väljendab oma alaväärsuskompleksi, seda ise endale teadvustamata. Liiklus tervikuna on teise liiklejaga arvestamine. Mida

suuremad kiirused, seda rohkem tuleb arvestada reeglite rikkumisega kaasnevat ohtu.

Korterühistus kehtivad kooselu reeglid, mida aga mõni lärmaks muusikakuulaja teisi arvestamata, nii päeval kui öisel ajal, ignoreerib. Seaduski ei võimalda kõiki raturikkujaid korrale kutsuda, sest näiteks munitsipaalpolitsei väitel peaks müra detsibellid enne üle mõõtma, kui kurikaela korrale allutama minna. Absurd! Sest „tümps“ on isegi vaegkuulajal kuulda ja madalsagedusest tekkiv vibratsioon helitekitajast mõne korruse kauguselgi laua taga istujal selgelt tajuda.

Võime ju väita, et liiklusmärgid ei ole õigesti asetatud või paneelmajad helikindlaks ehitatud, kuid kas see vabandab teiste elu segamast, terroriseerimast või isegi ohtu seadmast?

Peab tõdema, et kahjuks on paljudel puhkudel inimestel tekkinud karistamatuse tunne. Seadust appi võttes aga tekib olukord, et kuriteo tuvastamist on äärmiselt ebamugav teostada. Mõningatel puhkudel isegi võimatu. Piirid moraalse kahju tekitamise ümber on veelgi ähmasemad, Tegu subjektiivne ja mitmeti tõlgendatav.

Veelgi enam saastatakse ümbrust ja rikutakse inimsuhteid või tekitatakse moraalset kahju juhul kui teo sooritaja isik jääb anonüümseks ja teistele varjatuks.

Üldiselt peetakse moraali vajalikuks, et hoida ühiskonda koos, vähendada kannatust, soodustada eneseteostust, lahendada konflikte seaduslikult, tagada vastutus tegude eest.

Me peame suutma eristada head ja kurja, kompromissi ja põhimõttelagedust, tolerantust ja hoolimatust. Nüüdisaja keerukate eetiliste küsimuste lahendamisel on arukas arvestada sajandite jooksul väljakujunenud kristlike eluhoiakutega.

Eesti Evangeelne Luterlik Kirik on 2005. aastal koostanud ja sõnastanud ühiskondlik-poliitilised taotlused koondnimetusega „Kiriku sotsiaalne sõnum“. Käsitlemist leiavad pere-, noorsoo-, haridus-, kultuuri-, sotsiaal-, kriminaal-, õigus- ja haldus, rahvus- ja välispoliitika. Dokument ei väljenda absoluutset, lõplikku ja kivistatud tõde, vaid püüab kirjeldada neid sotsiaalseid valdkondi, milles kirik oma sõnumit ühiskonnas teadvustab.

Mitmel aastal on korraldatud konverentse „Kristlikud väärtused Eesti poliitikas“. Ning peab tõdema, et erinevate erakondade esindajad on väljendanud kindlat veendumust, et ühiskond vajab oma valupunktide lahkamiseks kiriku kogemust ning peaks rohkem kuulama kristliku elukäsitluse sõnumit. Peaministri sõnadega: me kasvame kristlikel juurtel!

Antud aja raames on võimatu anda teavet moraaliteoloogilistest printsiipidest aga päeva teemat arvestades püüaksin selgitada kristlikku arusaama inimlikust käitumisest kahe märksõna varal, mille ilminguid kohtame igapäevases elus. Eriti elektroonilise meedia vabaduses.

Nendeks märksõnadeks on „laim“ ja „auhaavamine“.

Laim tähendab otsesest valet kolmanda isiku või inimrühma tegevuse kohta. Sellise laimu edastamine võib olla teadlik ja sihipärane tegevus mingi eesmärgi saavutamiseks. Või teadmatusel, näiteks kellegi räägitu järgi edastatud sõnum. Kahetsusega peab meelde tuletama, et kristliku moraali kohaselt ei tohi ka hea eesmärgi saavutamiseks kasutada ebaõigeid vahendeid. Jesuiitidele omistatud ütlus: eesmärk pühendab abinõu on üldisest kontekstist välja kistud väide, mis moonutab põhiprintsiipi. Seda enam ei tohiks kasutada kontrollimatut informatsiooni, mis võib langeda tasemele „naised saunas rääkisid“. Ja kurb tõde on see, et skandaalne sõnum, millel ei pruugi olla tõest alust, müüb.

Seetõttu on ka auhaavamine kiusatusse meelitamine. Teatakse tõde, aga selle edasi andmine suuliselt või kirjalikult kahjustab oluliselt kedagi kõrvalist isikut. Siin on eetika piirjooned õige õhukesel jääl. Mida võib avalikustada ja mida mitte? Või hoopis oleme teatud põhjustel kohustatud tõest olukorda avalikustama? Seadus kaitseb advokaate ja vaimulikke pihisaladust hoidma ja seega võimaldab ja isegi kohustab ka kuritegu enda teada jätma. Seega ei ole sugugi nii üheselt mõistetav ja hinnatav tavakodanike käitumine selliste moraalsete kaasuste lahendamisel.

Võime ju väita, et kui ei tea, kuidas käituda, siis küsida kelleltki nõu, sama loomulikult nagu pöördume haiguse puhul arsti poole või kella parandamiseks palume vastava meistri abi.

Moraalsete normide ja eetiliste põhimõtete määramisel ollakse tihti ise otsustajad. Siis peaks ka teadvustama, et ollakse ka vastutuse endale võtjad. Kaasuse hindamisel peaksime lähtuma põhimõttest: milline intensioon on teo sooritajal, mis on teo sooritamise eesmärk. Küllap see aitab küsijat valida õigeid lahendeid, et mitte kahjustada teisi ja iseennast.

Kristlikus praktikas on käitumise analüüsil kolm tasandit: mõtte-, sõna- ja teotasand. Igal tasandil on oma väljundid, mis mõjutavad meid kas positiivses või negatiivses suunas. Kuid arvestama peame, et endas kantud mõte, väljaöeldud sõna või tehtud tegu midagi muudab ja kujundab. Selles tähenduses on sõnal vägi, mis võib ülendada või maha kiskuda, elustada või tappa, julgustada või hirmutada.

Olen väga nõus professor Margit Sutropi poolt meeldetuletatuga, et peaksime rohkem mõtlema selle üle, et me ei tohiks teha teistele seda, mida me ei taha, et tehtaks meile endale. Kuid selle kuldreegli mõtte võiksime pöörata ka positiivseks pedagoogiliseks nõuandeks: Tee teistele seda, mida sa tahad, et nemad sulle teevad. /Matteuse evangeelium 7, 12: Sellepärast kõik, mida te tahate, et inimesed teile teevad, tehke ka neile; sest see on käsuõpetus ja prohvetid./

Ütle üks hea sõna ja päev on palju kaunim.
Täna tähelepanu eest!